

Carnaval aan de Amstel

ESSAY Ton Nabben

Na de sombere jaren tachtig veranderde Amsterdam met de komst van house en ecstasy in een 'euforische stad', met zijn uitbundige uitgaansleven als de verzinnebeelding van de economische renaissance. Nu, vijftienvintig jaar later, wordt de invloed en economische betekenis van een bloeiend nachtleven door de Amsterdamse gemeenteraad volmondig erkend. Druggebruik blijft onlosmakelijk verbonden met het uitgaansleven.

In het lommerrijke Sloterpark buiten de ring, beleeft Loveland zijn tiende editie. De bassen en beats worden tot diep in de Amsterdamse binnenstad gehoord. Maar liefst zeven muziekfestivals staan er in dit zonnige augustusweekend van 2013 op het programma. Na Loveland (20.000 bezoekers), is er nog Dutch Valley, Appelsap, Gaasperpleasure, Buitenspelen, Groen als gras en Strafwerk. Sommige feestorganisatoren delen uit kostenbesparingen het terrein. Waarom podia en de hele infrastructuur van Gaasperpleasure in de Gaasperplas na één dag alweer afbreken als de dag erop het Groen als Gras festival weer neerstrijkt? Alleen dit weekend zijn er al ruim 100.000 feestbezoekers op de been.

Terwijl de waarde van de Nederlandse dance-industrie is doorgroeid, hebben vooral de grote clubs in kleinere gemeenten te lijden van de festivallisering. In de periode 2002-2011 sloten 168 clubs hun danszalen terwijl het aantal grote festivals steeg naar 123: een groei van 68% ten opzichte van tien jaar geleden.

Epicentrum Amsterdam

Het epicentrum van de festivalcultuur ligt in Noord-Holland met Amsterdam als magnetisch middelpunt. De huidige economische tegenspoed lijkt het reguliere uitgaansleven niet te deren gezien het bijna onbegrensde aanbod aan clubavonden en dansfeesten met lokale en internationale top dj's. Nog afgezien van de festivals telt het

reguliere uitgaansleven naar schatting tachtig tot honderd danslocaties. Daarvan bestaat een kwart uit clubs met een capaciteit van 750-1500 personen en een kwart met een capaciteit van 250-750 personen. De andere helft is een bonte verzameling van cafépodia, danscafés, terrassen, studio's, boten en broedplaatsen met een brede culturele programmering. In de zomerperiode wijkt de clubaanhang uit naar buitenfestivals in parken, stadsstranden en recreatiegebieden. En flankerend hieraan timmeren tientallen nieuwe feestcollectieven aan de weg met het organiseren van ad hoc feesten in loodsen, feestzaaltjes, studio's, leegstaande kerken en bunkers. Het totaal aantal stappers op een vrijdag- en zaterdagavond bedraagt naar schatting zo'n 40.000-50.000 personen.

Drugstrends zijn onderhevig aan de grillen van nieuwe subgeneraties.

Uitgaansagenda's en sociale media verzorgen non-stop nieuws over feesten en geven recente updates van clubavonden, nieuwe feestlocaties en hotspots en de niet te missen festivals. Het eclecticische uitgaansleven draagt sterk bij aan de identiteit van de stad als een interessante en avontuurlijke bestemming voor jongvolwassenen (18-35 jaar) met als kenmerken hoge koopkracht, een grote mobiliteit en een trendsettelend potentieel. Culturele kwartiermakers roemen niet voor niets de creativiteit, tolerantie en innovatiekracht van de stad. De grote toestroom van studenten (een verdubbeling in tien jaar tijd) en het doorgroeiende leger van dagjesmensen, toeristen en feestavonturiers heeft Amsterdam bepaald geen windeieren gelegd. Want als het om de feestcultuur gaat hoort Amsterdam samen met steden als Berlijn tegenwoordig tot een van de grootmachten. Het vijfdaagse Amsterdam Dance Event (ADE) is een trekpleister van formaat. Honderden artiesten zijn op tientallen locaties te beluisteren. Met de huidige 'nieuwe

Druggebruik blijft onlosmakelijk verbonden met het uitgaansleven en gekoppeld aan modegrillen subculturen. Foto: R.E.L.

vrolijkheid' in het uitgaansleven lijkt het soms alsof het elk weekend carnaval aan de Amstel is.

Met de komst van nieuwe uitgaansgelegenheden buiten de meer traditionele locaties in het centrum, wint de uitdijende uitgaanscultuur ook aan invloed in woonbuurten net buiten het centrum. Deels als gevolg van gentrification, maar ook door de gestaag groeiende diensteneconomie in de Jordaan, Wallen, Nieuwmarkt, Pijp en Staatsliedenbuurt, die in de jaren negentig van de vorige eeuw veel entrepreneurs en nieuwe kapitaalkrachtige en vaak hogeropgeleide bewonersgroepen aantrokken. Met als gevolg dat de oude middenstand in sneltreinvaart verdween en plaatsmaakte voor moderne koffiecorners, fancy broodjeszaken, ijssalons, cocktailbars en nu ook hippe ecowinkels. Momenteel staat Amsterdam-Oost in de belangstelling en ook hier werd het uitgaansleven verrijkt met twee, meer rauwe feestlocaties in de voormalig drukkerij en kantoor van de Trouw en de Volkskrant. Club Trouw heeft als eerste club zelfs een 24-uursvergunning op zak. Een lang gekoesterde wens van de dancescene. Stedelingen,

stappers en sensatiezoekers kennen een hoge attractieve waarde toe aan het uitgaansleven, maar leggen ook een grote druk op de lokale overheid, die de soms duizelingwekkende verveelvoudiging van feestevenementen in goede banen moet leiden. Economische belangen en beheersend stadsmanagement en 'crowdcontrol' staan daarom niet zelden op gespannen voet met elkaar. Immers, niet alleen de stad en de gebouwen, maar ook de menigtes zijn groter geworden. Sommige partijen roeren de trom in de gemeenteraad. Ze maken zich zorgen over het overvloedige alcoholgebruik en de klachten en meldingen over het overmatig gebruik van partydrugs en de gebrekkige controle daarvan in uitgaansgelegenheden en op festivals.

De gebrekkige controle leidt tot zorgen in de gemeenteraad.

DE SCHIJN VAN EEN LIJN

COKE, ME NEUS UIT!

Ritme, roes en regels in het uitgaansleven.

Ontstaan Amsterdamse drugscene

Hoe moeten we het hedonistische uitgaansleven – een bij vlagen carnavalesk feestdomein in de zomerperiode – nu plaatsen in de context van het drugsgebruik? Voordat we daar dieper op ingaan is het goed om te weten dat het moderne Amsterdamse nachtleven voortdurend aan verandering onderhevig is, al ruim 100 jaar bestaat, en zowel voor als na de Tweede Wereldoorlog al eerder verschillende bloeiperiodes heeft gekend. Het rijke nachtleven dat telkens een glimp van de nieuwe tijdgeest weerspiegelde was behalve verpozing en vermaak, ook een arena en sociaal spanningsveld waar maatschappelijke en culturele veranderingen zich soms schoksgewijs voltrokken en tot morele paniek kon leiden (zie Van Hasselt in deze AGORA). Denk aan de invloed van jazz, rock 'n roll, punk en later house. De nacht, die door de tijd heen vaak dualistisch wordt voorgesteld, roept enerzijds beelden op van gevaar, zedenverlies, misdaad of eenzaamheid, maar symboliseert ook de wereld van ongeremde vrijheid, erotiek, amusement en tijdloosheid. Het is pas sinds de prille jaren vijftig dat zwarte musici in swingorkestjes op de Zeedijk voor het eerst marihuana rookten, waarna het gaandeweg populairder werd bij het jazzpubliek. In de jaren zestig gingen jonge kunstenaars, schrijvers, jazzmusici en studenten in de ontluikende uitgaans- en drugscene voor het eerst experimenteren met opium, LSD en amfetamine. Het ontstaan van de Amsterdamse drugscene loopt grotendeels parallel met de demografische, economische en sociaal-culturele ontwikkelingen. Drugsgebruik toentertijd werd vooral als een daad van verzet gezien; grotendeels gericht tegen de

dominantie van ouders en gezagsdragers. Ongeveer vijftig jaar na de totstandkoming van de Opiumwet (1919) spreken de autoriteiten voor het eerst over een serieus drugsprobleem in de hoofdstad. Vooral de snelle populariteit van cannabis bij de jeugd overviel de autoriteiten dat door het fanatieke optreden van de politie en de vele opgelegde boetes en gevangenisstraffen, onder grote druk kwam te staan. Na de 'scheiding der markten' in 1976 zou bezit en verkoop van kleine hoeveelheden cannabis voortaan worden gedoogd. Het gevolg was dat het aantal coffeeshops in de jaren tachtig fors uitbreidde van twintig naar driehonderd. Maar het was de aanzwellende groep jonge heroïnegebruikers (naar schatting 10.000 verslaafden in het piekjaar 1984) die de meeste zorgen baarde en een definitieve waterscheiding veroorzaakte tussen de verslaafde straatscene en de uitgaansscene. Amfetamine maakte een comeback bij punks en krakers en het wondermiddel cocaïne vond gretig aftrek bij de 'beau monde'. In 1987, een jaar voor de stormachtige entree van ecstasy, vindt een eerste bevolkingsenquête plaats naar het gebruik van legale en illegale drugs. Onder Amsterdammers van 16 jaar en ouder had een kwart toen ooit wel eens cannabis gebruikt. Cocaïne (5,8%), amfetamine (4,6%) en LSD (2,8%) scoorden aanzienlijk lager.

De kiem voor de meer hedonistische clubcultuur, werd al in de jaren tachtig gelegd door de opkomst van nieuwe dansgelegenheden en discotheken in het centrum. Het hyperconsumentisme en de haast permanente zoektocht naar vibrerende genotslocaties won langzaam aan invloed. Maar de plotse doorbraak van house en ecstasy aan het eind van de jaren tachtig deed de stad pas goed op zijn palen trillen.

1988: een nieuw nulpunt

Housepioniers doopten de zomer van 1988 als de 'second summer of love'. Een nieuwe scene van discogangers, homo's, krakers, kunstenaars en notoire feestneuzen stortte zich met passie in het feestgedruis. Het doemdenken van de jaren tachtig maakte plaats voor optimisme, met XTC als het nieuwe wondermiddel. Voormalige bioscopen als de Roxey en de IT, werden het boegbeeld van de nieuwe uitgaanscultuur waar het hedonisme hoogtij vierde. Op de talrijke illegale feesten in leegstaande loodsen langs het IJ werd de feestmassa bedwelmd door een hallucinant spektakel van licht-, lasershows en psychedelische beeldprojecties. Brandweer en politie wisten soms van toeten noch blazen. Veiligheid en gezondheid waren nog geen politieke issues; wie als gevolg van uitputting en ecstasy last van 'feestkoorts' had, moest gewoon maar even afkoelen in de buitenlucht.

Maar de eerste gezondheidsincidenten en dodelijke ongelukken lieten door het steeds massalere karakter van de housefeesten niet lang meer op zich wachten. Ter beteugeling van de 'feestwildheid' werd nieuwe regelgeving noodzakelijk. En met de nota 'Stadhuis en house' uit 1995 werd een eerste (landelijk) kader geschapen om de veiligheid en volksgezondheid beter te kunnen waarborgen. Mede door de druk van het nieuwe massavertier in de binnenstad, kwam de openbare orde en veiligheid steeds prominenter op de bestuurlijke agenda te staan. Brandweer, GGD en politie kregen steeds meer verantwoordelijkheden bij het controleren en creëren van nieuwe randvoorwaarden in de veiligheids- en gezondheidsfeer.

XTC als gangmaker

Behalve het uitgaansleven, veranderde ook de drugsmarkt na de komst van XTC ingrijpend. Naast stimulerende 'voedingssupplementen', exotische kruiden en nieuwe ecstasyachtigen als MDEA, 2-CB, MDOH, 2-CT-2 en 2-CT-7, lanceerden smartshops ook psychedelische paddenstoelen en truffels. In de loop van de jaren negentig doen narcosemiddelen als lachgas, ketamine en GHB hun intrede en momenteel is er een groeiend aanbod van nieuwe designerdrugs als 4-Fluo, mephedrone en methoxetamine.

Ofschoon MDMA (3,4-methyleen-dioxy-meth-amfetamine) op 22 november 1988 onder de Opiumwet werd gebracht (lijst 1: drugs met onaanvaardbare risico's), heeft de strafbaarstelling niet kunnen voorkomen dat het middel na vijftig jaar nog steeds populair is bij nieuwe generatie stappers. Hoewel XTC net als andere uitgaansdrugs aan trends onderhevig zijn, heeft nog steeds ruim de helft van de stappers (gemiddeld 25 jaar) hiermee ervaring. Met cocaïne en amfetamine heeft respectievelijk eenderde en een kwart van de uitgaanders ervaring. Maar als de voortekenen niet bedriegen bevindt het Amsterdamse uitgaansleven zich momenteel weer in een wilder vaarwater.

Een alternatief geïnspireerd feestavontuur is wat de huidige lichten twintigers wenst.

Verlangen naar nieuwe rafelranden

Drugstrends hebben een golfmatig karakter, zijn deels autonoom en onderhevig aan de grillen van nieuwe subgeneraties. Ook de tijdgeest speelt daarbij een rol. Andere factoren die het gebruik beïnvloeden zijn de fluctuerende drugsmarkten (verkrijgbaarheid, prijs, zuiverheid, etc.), het gevoerde (strafrechtelijke) drugsbeleid als ook de handhaving en controle in het uitgaansleven. Ten slotte bepaalt ook het gepercipieerde middelengebruik (imago, regulering, etc.) de smaak van de huidige generatie. In het onderzoek 'Antenne' uit 2012, een doorlopend trendonderzoek naar alcohol en drugsgebruik bij jonge Amsterdammers, concluderen onderzoekers dat naast ecstasy ook andere subculturele middelen waaronder speed, GHB, lachgas en designerdrugs, in populariteit toenemen. Ze zijn goedkoop, in ruime mate voorradig, makkelijk om te delen en geven de huidige feestcultuur een flinke boost en een rauw randje. Per slot van rekening is het crisis. De 20-plusser haalt zijn neus op voor cocaïne: te duur, te egoïstisch en te 2000. De hang en drang naar meer geïmproviseerde feestlocaties en pop-up feesten is groot.

Verandering van drugs gaat ook gepaard met verandering van 'scenery'. De stad heeft in de afgelopen vijftig jaar een ingrijpende transitie doorgemaakt van een industriële naar een diensten economie met een hip en sexy imago. Verlieten bewoners in de jaren tachtig nog massaal de stad. Anno 2013 profileert de stad zich graag als een woon-, werk- en plezierstad.

Maar plezier kent vele smaken. Het koortsachtige verlangen van een

nieuwe lichten alternatieven en creatievelingen, naar meer improvisatie en puurheid, laat zich niet zomaar inblikken in een gestileerde club met een geilchique bar. De upgradering van de oude rafelranden langs de IJ-oeveren mag dan weliswaar zijn voltooid, daarvoor moesten wel een trits undergroundlocaties en gekraakte percelen het veld ruimen. De eens zo experimentele humuslaag is beklonken in glas en beton; house werd clubfähig. De 'vertrutting' van de stad, die volgens critici te wijten is aan het eigen succes van de stad, is een trend die zich in meerdere Europese binnensteden heeft voorgedaan. In dit spanningsveld van woongebied, uitgaansgebied en toeristische trekpleister zijn de marges door een woud aan regels klein. Dat botst wel eens met de brede alternatieve en creatieve onderstroom, die een van haar pijlers juist in het uitgaansleven heeft. Met als gevolg een trek terug, uit de door toeristen en dagjesmensen gekoloniseerde stad. Maar waarheen? Sinds een paar jaar roeren jonge feestcollectieven zich opnieuw aan het feestfront. De hang naar een alternatief geïnspireerd feestavontuur bij de huidige lichten twintigers, geboren rond 1990, is groot. De invloed van de sociale media en de snelle organisatiekracht werken in het voordeel. Met behulp van de Facebook-tamtam kunnen feestexpedities naar onbekende locaties in een wenk worden georganiseerd. Ook de doorzeurende economische crisis biedt paradoxaal genoeg nieuwe kansen en vergezichten, nu de bouwnijverheid in Amsterdam nagenoeg tot stilstand is gekomen. Bij meer stadsdelen dringt het besef door dat rommelige stukken bouwland en leegstaande kantoorpanden, ook aangewend kunnen worden voor pioniers met bruisende ideeën en nieuwe initiatieven. Het faciliteren van creativiteit is een nieuwe uitdaging geworden. Deze mentaliteitsomslag wordt deels gevoeld doordat nieuwe bouwprojecten op de lange baan worden geschoven. De kantorenmarkt is ingestort; een kwart staat inmiddels leeg. Zo ook de kas van woningbouwcorporaties, projectontwikkelaars en de gemeente. En zo kan het gebeuren dat de 'do-it-yourself'-filosofie van de NDSM-werf, een relikwie uit de jaren tachtig, plots weer actueel is geworden. Op verschillende van deze terreinen krijgen kunst, culturele, horeca of andere experimentele en duurzame initiatieven voorrang. Hannekes Boom, het Magneetfestival en Roest zijn succesvolle voorbeelden die naar meer smaken. Van ouwe meuk iets moois maken sluit perfect aan op de huidige trend van imperfectie. Tijdelijk duurzame initiatieven die de stad van een nieuw elan voorzien hebben voorlopig de toekomst.

Ton Nabben (a.l.w.m.nabben@uva.nl) werkt als onderzoeker en docent op het Bonger Instituut voor Criminologie, verbonden aan de Faculteit Rechtsgeleerdheid van de Universiteit van Amsterdam.

Literatuurselectie

Benschop, A., T. Nabben & D.J. Korf. (2013) Antenne 2012: Trends in alcohol, tabak en drugs bij jonge Amsterdammers. Amsterdam: Rozenberg Publishers.

Nabben, T. (2010) High Amsterdam: ritme, roes en regels in het uitgaansleven. Amsterdam: Rozenberg Publishers.